

USTVARJANJE BRALCEV

Pri svojem delu z ljudmi različnih starosti sem spoznal, da so stvari preproste in jasne, ko gre za pridobivanje novih bralcev in za pomoč, ki jo morajo odrasli nuditi otrokom, da zrastejo v pozorne literarne bralce, ki v branju uživajo. Nobene magične formule ni. Nobene nezmotljive uspešne metode ni. Tudi nobene skrivnosti ni. Edino, kar je, je recept, seznam sestavin, nekaj osnovnih navodil, ki, če jim sledimo dan za dnev, *lahko pripeljejo* do zelenega rezultata. Ali povedano drugače, je samo neko vzdušje, neka kulturna ekologija, kjer ljudje lahko zrastejo v zdrave, predane bralce. Samo *'lahko pripeljejo'*, kajti delamo z ljudmi, in kadar delamo z ljudmi, ni nič popolnoma zanesljivega.

Kakšen je ta recept oziroma kakšni so ti ekološki pogoji, o tem čez nekaj trenutkov. Najprej pa želim opozoriti na nekaj splošnih točk, ki jih pogosto prezremo, ko govorimo o tem problemu.

Prva: Vse naše prizadevanje za širjenje branja je povezano z vrednostnimi sodbami. Poglejmo na primer tridelni stavek g. Rinderta, s katerim me je povabil, da pripravim to predavanje: »Imaš čudovito knjigo, imaš skupino otrok in kaj sedaj?«

Poglejmo prvi del: »Imaš čudovito knjigo«.

– Kdo pravi, da je »čudovita«, in kako to vemo?

– Na kakšni osnovi smo prišli do te vrednostne sodbe?

– In zakaj naj bi ravno *to* čudovito knjigo ponudili tej skupini otrok in ne raje kakšne druge čudovite knjige?

Poglejmo drugi del: »Imaš skupino otrok«.

– Zakaj naj bi ravno tej skupini otrok ponudili to čudovito knjigo?

– In zakaj mislimo, da naj bi prebrali to knjigo in prav zanjo žrtvovali svoj čas in ne za nekaj drugega.

Poglejmo še tretji del: »In kaj sedaj?«

– Kaj nam je vodilo pri tem, da se odločimo, kaj storiti? Kakorkoli se že odločimo, naredimo vrednostno sodbo, da je ta pristop boljši, koristnejši kot kakšen drug.

Zadnjih trideset let smo vsi prevzeti s tako imenovanim post modernizmom, z nekim čudnim iskanjem nečesa novega. Hvala bogu, da je tega sedaj vse manj, toda posledice so očitne. Ena najbolj grobih oblik se kaže v prepričanju, ki so nam ga hoteli vsiliti bolj fanatični kot izvirni privrženci, da vprašanja vrednotenja nimajo v literaturi nikakršnega pomena. Hočejo nas namreč prepričati, da literatura ne obstaja, da so samo teksti, ki imajo nek nevtralen status, vsaj dokler jih bralec ne vzame v roke.

Ta napačna logika pa seveda vsebuje neko polresnico, s katero se je naselila na fakultete in v učilnice, kjer se vzgoja študira in prakticira. Učitelji in knjižničarji so bili tako zmotno prepričani, da delajo napak, kadar se na osnovi vrednostne sodbe

* Aidan Chambers, učitelj in pisatelj iz Velike Britanije, se je na 25. kongresu IBBY – kot je sam rekel – želel s svojim referatom in nastopom »predstaviti kot nekdo, ki vas vedno znova spominja, ki vam ne da pozabiti, kot nekdo, ki je bil nekako vedno prisoten, kadar se je družina zbrala ob praznovanjih ali obredih, tako nekako kot smo tudi mi danes zbrani tukaj; zbrane je treba spomniti na stare zgodbe in preproste resnice, saj v obremenjenem, napetem vsakdanu kaj radi nanje pozabljamo mi starejši, kaj šele mladi.«

odločajo, kaj naj bi otroci brali in kaj ne. Kdor si je kaj takšnega drznil, je bil takoj z grozo označen za arogantnega, elitističnega, malomeščanskega zaščitnika. Kar je samo po sebi pomenilo, da je bolje, če te ni.

Dejansko pa mi vsi vsak dan delamo vrednostne sodbe. Iz kakšnega nagiba smo izbrali večino knjig, ki smo jih prebrali za svoje zadovoljstvo? Raziskave kažejo, da je daleč pred vsemi razlogi, zakaj neko knjigo preberemo, to, da so nam zanjo povedali prijatelji. Vsakokrat ko prijatelja vzpodbudimo, da prebere neko knjigo, za katero mislimo, da mu bo všeč, s tem naredimo vrednostno sodbo o tem, kako naj naš prijatelj preživi svoj čas, in vrednostno sodbo o tej konkretni knjigi, ki da je vredna časa in življenja, ki ju mora naš prijatelj žrtvovati, da prebere to knjigo. Branje je funkcija časa. Potem ko smo, recimo, preživeli osem ur ob branju neke knjige, teh ur ne moremo več dobiti nazaj in jih nameniti nečemu drugemu. In ko smo enkrat preživeli osem ur pri branju te knjige, ne moremo teh istih ur nameniti branju druge knjige. Nihče ne more prebrati vsega. Količina knjig, za katere imamo čas, da jih preberemo, je omejena. Vsaka izbira je torej nek visok red vrednot. In če smo, kot je nekdo nekoč dejal, to, kar beremo, potem bodimo pazljivi, kaj izberemo za branje.

Resnica je, da se odrasli, ki se ukvarjajo z vzgojo otrok in jim ni vseeno, preprosto ne morejo izogniti vrednostnim sodbam pri otrocih, za katere so odgovorni. To je del njihove službe. Strinjamo se, da moramo biti pozorni, torej da moramo postavljati vrednostne sodbe o tem, kaj otroci jedo, o njihovi higieni, o tem, kaj se dogaja njihovim telesom. Zakaj se potem ne strinjamo, da moramo biti pozorni na to, s čim jim polnimo glavice, hranimo njihovo domišljijo in vplivamo na njihova čustva preko medija, ki mu pravim branje? Iskreno rečeno, prepričan sem, da je pomembnejše, s čim hranimo naše misli in domišljijo, kot to, kaj počnemo z našimi telesi.

Prepričan sem namreč, da ima to, kar je v naših glavah, odločujoči vpliv na to, kaj počnemo s svojim telesom in s telesi drugih.

Otroci pričakujejo od svojih učiteljev, da znajo več kot oni in da jim znajo pomagati pri pridobivanju novega znanja. Pričakujejo, da knjižničarji poznajo knjige in da vedo, katero knjigo bi bilo vredno prebrati sedaj, danes. Pričakujejo, da jih odrasli, ki so odgovorni zanje, znajo popeljati tja, kamor sami še ne zmorejo. Otroci vedo, kaj želijo brati. Drug drugemu pripovedujejo o teh knjigah. Skoraj ne potrebujejo odraslega plačanega knjižničarja, da jim to pove. Kar zares pričakujejo od odraslih strokovnjakov, je usmerjanje h knjigam, na katere ne bi nikdar pomislili, za katere še niso slišali: skratka h knjigam, ki na prvi pogled niso tako privlačne in bi jih prav verjetno spregledali.

Postavljanje vrednostnih sodb pri otrocih je bistven, profesionalen, neizogiben del dela vsakega odraslega, ki je odgovoren za vzgojo in razvoj mladih. Zatorej moramo biti trdno prepričani, kaj je tisto, kar vrednotimo in zakaj.

Toliko o prvih splošnih stvareh, ki sem jih hotel poudariti. In sedaj še o drugem:

Promocija branja ne more biti ista v vseh okoliščinah. Vsi mi, ki se ukvarjamo s promocijo branja, ne pripadamo isti stranki. Na primer, ko neobzirnimi komercialni založniki govorijo o branju, je njihov cilj prodati čimveč tistih knjig, ki se že sicer dobro prodajajo, in tako ustvariti čimveč dobička. Zato večino časa in denarja namenjajo reklamiranju knjig in avtorjev, ki so že tako best sellerji, in le neznamen del namenjajo knjigam in avtorjem, ki se slabo prodajajo, ne oziraje se na njihovo kvaliteto. Promovirajo torej branje knjig, ki jih ljudje že itak radi berejo. Na drugi strani pa učitelji promovirajo branje knjig, ki so pomembne v okviru učnega načrta. In ko odrasli spravljajo otroke v posteljo, promovirajo branje takšnih zgodb, ki umirjajo duha in strasti, mrtvijajo energijo in na-

zadnje otroka uspavajo. V vseh primerih je vrednostna sodba bolj namenjena nečemu drugemu kot pa knjigi sami ali procesu branja zaradi branja samega: enkrat je to ustvarjanje dobička, drugič doseganje šolskega uspeha, v zadnjem primeru je branje neke vrste uspavalno sredstvo.

Mnenje o vrednosti branja oziroma njegov namen je odločilen pri izbiri knjig in metod, kako promovirati branje. Ker je to tako, naj povem, da me niti malo ne zanima, kako s knjigami obogateti. Na bralce ne gledam kot na potrošnike. Niti me ne zanima branje kot sredstvo za doseganje šolskih uspehov. In čeprav sočustvujem z odraslimi, ki morajo vsak večer spravljati otroke v posteljo, me branje kot uspavalno sredstvo ne zanima. Ravno nasprotno. Zanima me samo branje, ki nas budi, ki nam odpira oči, ki aktivira svet, stimulira našega duha in domišljijo, širi vizije in predvsem, kajti to je prvo in daleč najpomembnejše, branje ki rojeva, izpopolnjuje, žlahtni in oplaja naše srečanje z jezikom. Vendar ne s kakršnikoli jezikom, v kakršnikoli obliki ali formi. Ampak z jezikom, ki zahteva od nas uporabo najbolj kompleksnih znanj in spretnosti, do katerih se je človek dokopal: interpretacija teh abstraktnih znakov, ki jim pravimo pisani jezik, ki ga uporabimo v tistih vrstah tekstov, ki jim pravimo literatura.

Kdor se ukvarja s takšnimi stvarmi, se srečuje z vprašanjem etike. To neprestano prepletanje odgovornosti in svobode nam nalaga naloge, ki jih do sedaj nismo poznali. Delno so temu botrovale stranpoti in spodrseljaji, o katerih sem govoril malo prej. Toda v glavnem se to nanaša na nove kulturne pogoje, ki jih je prinesla elektronska revolucija. Mislim namreč, da kot bralec ne moreš prisiliti nek tekst, da bi pomenil karkoli, nekaj, kar bi rad. Teksti imajo namreč v besede vtkan nek pomen in bralečeva odgovornost je, da ga odkrije in mu prisluhne. Mislim, da imajo pisatelji odgovornost do bralecev. Mislim, da sta oba, tako pisatelj kot bralec odgovorna do

teksta. Mislim, da je knjiga stvar posebne vrste in da ima izrazite značilnosti.

Kaj pa pravzaprav je knjiga? Moja definicija je:

Knjiga je zaporedje strani, na katerih so izpisani pomensko-sporočilni znaki, vse skupaj pa je povezano v predpisanem redu.

Rečeno drugače, po naravi svojega obstoja je knjiga žarišče dveh avtoritet. Ena je avtoriteta pisatelja, ki je besede razvrstil v določenem vrstnem redu po straneh, razvrstil strani v določenem vrstnem redu, in ko je povezal zaporedje besed in strani, je s tem jasno pokazal svoj namen. Druga pa je enako pomembna avtoriteta bralca. S tekstom namreč lahko naredi, kar hoče. Le kdo mu lahko to brani, oziroma mu lahko prepreči? Če hoče, lahko bere tekst od zadaj naprej, lahko se vanj zakoplje in ga raziskuje, lahko ga bere le kratek čas in ga potem odloži, lahko ga samo začne brati in ga nikdar ne prebere do kraja. V tem smislu gre samo za bralca in njegovo odgovornost, pri tem je pisatelj povsem nemočen. Toda vzgojen bralec ve, da je etična narava nenapisane pogodbe med pisateljem in bralecem, da bo bralec spoštoval, kar je pisatelj ustvaril, da tega ne bo spreminjal ali preurejal, in da se bo posvetil tekstu, takšnemu kot je. Spoštovanje do pisatelja in spoštovanje do oblike komuniciranja, ki ji pravimo knjiga, nam narekuje, da bo spoštljiv bralec naredil pisatelju poklon in prebral tekst v ponudnem zaporedju in da ga bo prebral v celoti, enako zavzeto dolgočasne odstavke kot tiste, ki hipoma pritegnejo. In ko po prvem branju ugotovimo, da je bilo tekst vredno prebrati, dobri bralci vedo, da je ponovno branje enako pomembno kot prvo branje. V resnici je pri najboljših in največjih tekstih ponovno branje tisto bistveno: šele ko v drugo preberemo, se dokoplujemo do tistega, kar je zares vredno. Rad bi o tem povedal še kaj več, vendar danes to ni moja tema. Tokrat naj rečem le: če se nam dandanes zdi vredno ukvarjati s promocijo branja, pri vsej stvari ne

smemo pozabiti na etiko. Otroci nove elektronske dobe ne vedo nič o etiki branja knjig, kajti elektronska sredstva komuniciranja so diametralna, so različna, celo nasprotujoča branju.

Vrnimo se k tistim posebnostim, ki pospešujejo branje. Spregovorimo o receptu, seznamu navodil, o vzdušju, o katerem sem govoril na začetku. Imaš čudovito knjigo, imaš skupino otrok, in kaj sedaj?

Sedaj se je potrebno pogovarjati. Če ne poznate otrok, ne morete vedeti, kako najbolje vzpodbuditi branje te čudovite knjige. Torej se moramo najprej spoznati. In še posebno hočem zvedeti, kaj so ti otroci nazadnje brali, kaj radi berejo sami od sebe, za katere knjige bi rekli prijateljem, da so najboljše, kar so kdaj prebrali, katere knjige so najtežje, kar so jih kdaj prebrali. Ko vse to vem, bom približno vedel, če jih bo ta čudovita knjiga, za katero želim, da jo preberejo, takoj pritegnila, ali se jim bo zdela težka, čudna, dolgočasna ali nekaj takega, ko takoj veš, da bi jim naredil uslugo, če jih ne bi preveč silil s to čudovito knjigo.

Prepričan pa sem: če bi vsak otrok od prvega pa do zadnjega dne šole imel *dnevnik branja*, v katerega bi zapisoval naslov, avtorja in datum, ko je knjigo prebral, dnevnik vsega, kar je otrok prebral ali mu je bilo prebrano, potem bi bilo veliko lažje vedeti, katero čudovito knjigo svetovati otroku, da jo prebere, in tudi uspeh bi bil večji. Ta preprosti pripomoček bi tudi pomagal ustvarjati otrokovo zavest o sebi kot bralcu.

Vem, da je glasno branje najuspešnejši in najprijetnejši način, kako predstaviti literarni tekst skupini ljudi, ne glede na starost. Ne smemo pozabiti, da je tiho individualno branje relativno mlad pojav. Ali ni bil sveti Avguštin tisti, ki je ves zaprepaden ugotovil, da njegov gospodar Ambrozij zna brati, ne da bi premikal ustnice? To je moralo biti nekje okrog leta 370 po Kristusu. Z drugimi besedami, za tiste, ki so formirali našo zahodno kulturo

branja knjig – Grki, Židje, Rimljani, kristjani – je bilo branje družbena in družabna poslušalska dejavnost.

Še vedno je, ko to delamo zase. Ko hočemo videti, kako tekst teče, kako učinkuje drama, kakšna je blagolasnost jezika, kdaj je tekst hiter in silovit, kdaj je počasen in razmišljujoč, zabaven ali svečan, na kaj moramo biti pozorni; vse to lahko najdemo, ko poslušamo nekoga, ki zna to interpretirati in je mojster jezika. Glasno branje je bistvena dejavnost za promocijo branja. Tako bistvena, da bi uzakonil, če bi bil minister za šolstvo, da mora vsak učitelj v vsakem razredu na vsaki stopnji vsak dan glasno prečitati učencem pomemben literarni odlomek. S »pomemben« ne mislim dolg. Pet kitic dobre poezije je vrednih več kot pet strani skromne proze. In ko prebere, naj na kratko razloži, zakaj se mu zdi teh nekaj natisnjenih vrstic vrednih učenčeve pozornosti. Moja izkušnja je, da ni nobena druga metoda tako učinkovita kot glasno branje odlomka iz teksta, za katerega želim, da ga otroci sami preberejo.

In sedaj še o tistem tretjem »in kaj sedaj?« Ko omeniš čudovito knjigo, te vsak potencialni bralec takoj vpraša »za kaj pa gre?« Včasih menda ljudje berejo zaradi radovednosti, kaj se pa zgodi potem. Zopet polresnica. Če bi to povsem držalo, zakaj potem ponovno beremo knjige, ki jih imamo najraje? Zakaj gledamo filme ali hodimo na gledališke predstave, ki smo jih že videli, ko že dobro vemo, kaj se bo zgodilo potem? Nadvse si želimo ponovno doživeti tisto, za kar vemo, da nam prinaša užitek. In zato ker vemo, da je ta knjiga, ta film, ta predstava tako vsestransko bogata, da nam bo vsakokrat ponudila nekaj novega. Učitelji, ki otroke učijo branja, ugotavljajo, da otroke v tem obdobju najbolj privlačijo knjige, ki jim jih je učitelj prebral že naglas in bi jih sedaj radi poskusili tudi sami.

Kar velja za otroke, ki se učijo brati, se kaže, da velja za nas vse, kajti mi vsi se ves

čas učimo, kako brati. Vsaka knjiga, ki je še nismo prebrali, je knjiga, ki se jo moramo naučiti brati. Ko nam prijatelj reče, da je prebral čudovito knjigo in misli, da bi jo morali prebrati tudi mi, nas vzpodbudi bolj, kot da nam pove, kaj je našel v knjigi. S tem nam to novo in zato grozečo knjigo napravi domačo. Nekaj nam pove o zgodbi. Nakaže vznemirljivosti. Poskuša primerjati knjigo s kakšno drugo, ki smo jo že prebrali. Med njima išče vzporednice in bistvene razlike. Opozori nas tudi na težave. »Vztrajaj do tretjega poglavja,« mogoče reče, »Včasih bi kar nehal, težko gre, ampak potem je nisem več mogel odložiti.« Z drugimi besedami, prepriča nas, da knjigo preberemo sami. To je tisto, kar najboljši knjižničarji vedno naredijo, prepričajo nas, da se lotimo branja.

Zato je srečanje pisateljev in drugih umetnikov z otroki v šolah in knjižnicah tako uspešno. Ko jih vidijo, slišijo, so z njimi, se z njimi pogovarjajo, vse to pomaga, da postanejo njihove knjige domače, lahke, privlačne. Toda to ni edini način, ki pomaga pridobivati nove bralce. Prej sem omenil, da ne beremo le zaradi preprostega užitka, da bi odkrili, kaj se bo zgodilo potem. Zakaj torej sploh beremo? Naj se lotim vprašanja čisto na osebni ravni. Predsodek imam proti zgodovinskim zgodbam, ki se mi pogosto zdijo moteč ponaredek. Vendar pa nadvse občudujem trilogijo Williama Goldinga, ki se dogaja v 19. stoletju na ladji, ki pluje v Avstralijo. *Žena francoskega poročnika* Johna Fowlesa je ena mojih najljubših knjig.

Otok zakladov Roberta Louisa Stevensonsona imam za mojstrovino mladinske literature. Vendar sta to primera zgodovinskega romana. Le kako, da so mi potem tako všeč? Le kaj je v njih, da je premagalo moje zakoreninjene predsodke? Magija je avtor, avtor, ki je v knjigi. Nadvse uživam, da sem lahko v družbi z Williamom Goldingom, Johnom Fowlesom in R. L. Stevensonom, ki v knjigah živijo, zares bivajo.

Biti v družbi z osebnostjo avtorja, ki nas očara, poživi našega duha in domišljijo, ki nam govori intimneje in iskreneje, kot nam kdaj zmorejo naši najbližji prijatelji in ljubimci, je tisto, kar dela branje tako vsrkavajoče, da si zaželimo, da bi še kar trajalo in trajalo.

Torej: najboljši način za promocijo branja je, da potencialni bralci slišijo ljudi, ki to znajo, govoriti o knjigah in avtorjih, ki jih imajo najraje. In ljudje, ki delajo to za otroke, naj bodo iz različnih področij in iz različnih oblik življenja in naj bodo tako otroci kot odrasli.

Navsezadnje, pogovor in pripovedovanje je tisto, kar dela bralce in kar ohranja knjige žive.

Vendar je vsak pogovor in pripovedovanje brez koristi, če nikoli ne preberemo nobene knjige, o kateri nam je kdo pripovedoval. Branje, na to sem nas spomnil že prej, je funkcija časa. Ne moreš ga opraviti, če ga ne opraviš. Ne moreš brati, če ne žrtvuješ časa, ki je potreben, da prebereš to čudovito knjigo, za katero te je nekdo prepričal, da je vredna branja. Kadar se naši politiki, ki se, kot je znano, precej narejajo, pritožujejo zaradi nespoštovanja (neizpolnjevanja) »bralnih standardov«, kot temu radi pravijo, in nam pridigajo o teh ali onih najnovejših modnih metodah, ne uvidijo preproste resnice. Dokler vsak otrok ne bo imel časa, da bi vsak dan bral iz veselja, nobena propaganda, nobena učna metoda, nobena modna tehnika za dvig standardov, ne bo imela kakšnih trajnih učinkov.

Največ, kar lahko katerakoli vlada stori, če resnično želi prispevati k izboljšanju bralnih sposobnosti svojega naroda, je, da sprejme zakon, ki ne samo da bo vzpodbujal, ampak tudi zahteval od šole, da nameni določen čas branju, da bodo vsak dan vsi – učenci, učitelji in pomožno osebje – brali zaradi branja samega. Učenci bi sami izbirali knjige, vendar po posvetu z učiteljem. Z »določenim časom« mislim vsaj toliko časa, da bodo učenci začutili

zadovoljstvo nad tem, kaj berejo. Konkretno to pomeni kakšnih dvajset minut neprekinjenega branja za otroke stare od osem do devet let, kakšnih petindvajset do trideset minut za otroke stare deset in enajst, in za starejše učence še malo dlje.

Tisti, ki pravijo, da si šola ne more privoščiti vsak dan toliko časa za branje, ker je še toliko drugih stvari, s tem samo dokazujejo, da ne verjamejo, da je branje tako pomembno in zanje ima branje le funkcionalni smisel, je le orodje, ki ga potrebujemo na drugih pomembnejših področjih učenja. Temu se zoperstavljam z vso odločnostjo. Sposobnost dojemanja vseh vrst tekstov s prefinjeno subtilnostjo je osnovni temelj našega vsakdanjega življenja, pa naj se preživljamo s čimerkoli. To je literarno branje. Zato bi moralo biti v samem središču vzgoje. Je prvo in moralo bi biti na prvem mestu.

Če bomo hoteli promovirati branje, bomo morali na vso moč promovirati pomembnost branja in potrebnost časa za branje.

Ko govorim o času, se nisem lotil vseh vidikov, da bi utemeljil te široko zastavljene posplošitve o naravi in pomembnosti literarnega branja, niti si nisem vzel dovolj časa, da bi rekel še kaj o številnih aspektih promoviranja. Nič še nisem rekel na primer o vplivu filma, televizijskih in gledaliških priredbah literarnih del. Nič o vlogi, ki jo imajo revije. Nič o tem, kako ilustracije in odrske upodobitve zgodb pomagajo otrokom, da postanejo bralci. Nič o tem, kako otroci sami promovirajo knjige in navdušujejo druge otroke. O tem sem podrobno pisal v *The Reading Environment* (Bralno vzdušje) in v *Tell Me: Reading, Children & Talk* (Pripoveduj mi: branje, otroci in pogovor).

Eno stvar pa moram še reči, preden končam. Tole namreč:

Bralce ustvarjajo bralci.

Vse, kar sem do sedaj rekel, sem gradil na dveh predpostavkah: odrasli, ki

vzgajajo in skrbijo za otroke, so bralci tudi sami in berejo zaradi branja; premorejo primerno poznavanje določenega števila knjig za otroke in mladostnike.

Od leta 1982 poskušam odkriti, koliko in katere mladinske knjige mora prebrati študent, da bo že prvi dan službe primeren in usposobljen za promoviranje branja. Mislim, da sem našel odgovor. Gre za nekako 500 knjig. Od tega je 150 slikanic, kakih 150 mladinskih romanov, nekako 75 knjig poezije, naslednjih 75 naj bodo knjige ljudskih zgodb in pravljic. Nekako 100 naj bo takšnih ilustriranih tekstov, ki jih otroci potrebujejo takrat, ko lahko že sami berejo. Ostanek, nekako 50 knjig, so primerki knjig, ki se jih ne da povsem klasificirati. Seveda pa je vseh petsto izbranih knjig takšnih, da predstavljajo najboljše na svojem področju, najboljše, kar je bilo napisano v preteklosti in kar nastaja danes.

Študent lahko prebere ta osnovni knjižni fond v nekako treh letih in osvojiti ga mora z veseljem in z zadostnim časom, da razmisli o tem, kaj je prebral, in se o tem pogovori z drugimi. Te knjige naj spozna in razišče skupaj z izkušenim profesorjem, ki naj študenta ves čas usmerja in informira.

Poudarjam, da so to minimalne zahteve. Vem, kako malo študentov, bodočih učiteljev se komaj približa temu minimumu. Z drugimi besedami, večina novih kvalificiranih učiteljev je kaj slabo pripravljena za učitelje branja. Govorim o tem, kako stvari stojijo v moji deželi, Veliki Britaniji. Vabim vas, da razmislite o stanju stvari v vaših deželah. Zanimivo bi bilo zvedeti, če so pri vas učitelji bolje usposobljeni.

Isto bi lahko rekli tudi za knjižničarje. Pred leti smo vzgajali otroške knjižničarje specialiste. Sedaj vzgajamo vodje informacijskih sistemov, nekateri od njih so naredili le kratek neobvezen tečaj o mladinskih knjigah. Učitelji v Veliki Britaniji so ponavadi vedeli, da se glede informacij

o novih mladinskih knjigah lahko zanesejo na lokalne mladinske knjižničarje, ki bodo znali delati z učenci. Čeprav nekaj tega še je, se na to ne moremo več zanašati.

V naših družbah je šola tisto mesto, kjer velika večina otrok začne brati, kjer naj bi vsak otrok doživel bralno atmosfero, in kjer naj bi sposobni odrasli pomagali otrokom, da zrastejo v pozorne bralce za vse življenje. Zato je moj zadnji poudarek: če resnično želimo narediti nekaj, kar bi imelo daljnosežen in stalen učinek na promocijo branja zaradi branja samega, se moramo usmeriti na primerno usposob-

ljenost in dodatno izpopolnjevanje učiteljev in knjižničarjev ter seveda ustvarjanje bralnega vzdušja v vsaki šoli, kjer ne bi smeli govoriti o nezadostnosti knjižnega fonda. Brez tega je vse, kar počnemo, dobro le za nekatere, ne dosegamo pa večine. In rezultati so kratkotrajni in neenakomerni, pokrpani. Kot vidite, ne morem končati drugače, kot sem začel: promocija branja je v vseh ozirih odvisna samo od naše sodbe, kaj je največ vredno.

*Prevedel:
Franjo Jamnik*

NAGRADA IBBY-ASAHI ZA POSPEŠEVANJE BRANJA

1996

(IBBY-Asahi Reading Promotion Award 1996)

IBBY vsako leto podeli priznanje ustanovi ali skupini, ki je z uspešnim programom za pospeševanje branja za otroke pomembno in trajno prispevala k napredku na tem področju. Nagrado IBBY-Asahi za pospeševanje branja v vrednosti enega milijona jenov sponzorira japonska časopisna družba Asahi Shimbun. Letos jo je aprila na sejmu knjig za otroke v Bologni prejela »Mala knjižnica« (»The Little Library«) iz Johannesburga.

»The Little Library« se je rodila iz pobude, izdajati visoko kvalitetne, dostopne in ne drage slikanice za južnoafriške otroke. Večina desetih milijonov otrok, za katere so izdajali knjige, je imela le malo možnosti ali pa nobenih, da bi prišla do dobrih slikanic. Da bi zadovoljila te potrebe, je »The Little Library« organizirala šest delavnic in vključila vanje ljudi iz vseh družbenih skupin, da bi pripravili deset knjig, ki bi poudarjale raznolikost in bogastvo multikulturnega in

večjezičnega okolja. Ta projekt naj bi s pomočjo knjig krepil pozitiven odnos do otrokove materinščine in gradil spoštovanje do vseh jezikov in ljudi, ki jih govorijo.

Ker so želeli zagotoviti uporabo teh knjig v šolah, so razvili integriran jezikovni program in pri tem za izhodišče uporabili knjige. Le te dopolnjujejo barvni posterji z opombami za učitelje, kartice s prevodi v sedem izvirnih jezikov in avdio posnetki zgodb z različnimi variantami naglasov. Dodane so tudi pesmi, igre in lutkovne igre, ki izvirajo iz teh zgodb. Knjige spremlja priložnik, ki je zamišljen kot pomoč in motivacija učiteljem pri uporabi gradiva pri pouku.

Po letu 1994 so izdelali drugi komplet z namenom, da bi s pomočjo zgodb uporabnikom pomagali razvijati matematično mišljenje in jezikovne spretnosti. Kot pri prvem projektu so vse gradivo skrbno preizkusili s kreativnimi učitelji, plesalci, glas-